

tinopolitano, generali II, in quo conditum est Symbolum intra Missam decantari solitum, cui postea adjecta est vox *Filioque*. Discipuli ejus vocati sunt Macedoniani.

9º Joannes Philoponus, celebris grammaticus sexti sæculi, docebat tres personas in Deo communem et simul propriam habere naturam; sicut tres homines communem habent humanitatem, et tamen unusquisque propriam habet naturam seu substantiam: unde sequebatur tres esse Deos, et ideo hujus doctrinæ sectatores appellati sunt *Tritheistæ*.

10º Joachimus, abbas Cisterciensis in fine duodecimi sæculi, asserebat Patrem, et Filium, et Spiritum sanctum non natura, sed consensione voluntatum perfecte uniri, et unicum efficere Deum, fere sicut multi cives unum faciunt populum. In errorem Tritheistarum evidenter incidebat: doctrina ejus damnata est in concilio Lateranensi quarto, non vero ipsius persona, quia opera sua judicio Sedis Apostolice subjecerat. Eundem errorem penitus collapsum renovavit *Sherlock*, doctor Anglus, anno 1707 vita functus, cuius sistema ab Universitate Oxoniensi reprobatum est anno 1695.

11º Circa medium decimi sexti sæculi, plures viri literati, in civitate Vicensi coadunati, de materiis religiosis secum sæpe conferentes, arbitrati sunt Christianismum superstitionibus esse refertum et reformatione indigere. Statuerunt unicum esse Deum qui omnia, virtute Verbi sui, creavit ac gubernat, Christum esse prophetam in veteri Lege promissum ut mundum exemplis suis informaret, sed inerum hominem, ante B. Virginem Mariam non exstantem; Spiritum sanctum Dei esse virtutem seu operationem. Solam admittendam esse Scripturam ratione interpretatam profitebantur; ideoque rejiciebant quidquid clare non percipiebant. Praecipuus inter eos fuit Lælius Socinus cui Faustus Socinus, nepos ejus, postea adjunctus est: hinc patromi hujus doctrinæ nuncupati sunt *Sociniani* et etiam *Unitarii* et *Antitrinitarii*, quia unicam in Deo volunt esse personam. Valde multiplicati sunt præsertim in Polonia et in

Germania. Aliter non sentiunt recentes Arlani inter reformatos tam numerosi, et ferme omnes hodierni Protestantes multique ore tenus catholici, qui Christum esse Deum simpliciter confiteri erubescunt.

Eis adjungendi sunt quidam nostri temporis philosophi, qui Trinitatem in Deo ex sola ratione explicare volentes dicunt, ut D. Cousin: *Dieu est unité, variété et rapport de l'unité à la variété; ensemble il est infini, fini et rapport du fini à l'infini; unité qui se développe en triplicité, et triplicité qui se résout en unité*, etc.; vel ut Hégel: *Que les termes de Père, de Fils et de Saint-Esprit représentent l'infini, le fini et l'union de tous les deux*, etc.

A fortiori his sociandi sunt cuncti pantheistæ naturam Dei impie deturpantes.

Errant etiam circa Trinitatem Græci schismatici, Ecclesiam Romanam redargentes propter additionem vocis *Filioque* Symbolo Nicæno insertam, et docentes Spiritum sanctum a Filio non procedere, sed tantum a Patre.

Cunctos hujusmodi errores in decursu præsentis Tractatus refellemus, dogmata catholica eisdem opposita stabilendo.

CAPUT SECUNDUM.

DE EXISTENTIA TRINITATIS.

Probatum est in philosophia, ex multis Scripturæ sacrae locis constat, et ab omnibus conceditur unicum esse Deum: admittendum est igitur mysterium sanctissimæ Trinitatis, si 1º tres sint personæ in Deo realiter distinctæ, et 2º unaquæque persona sit Deus. Porro utrumque in dupli articulo demonstrabimus.

ARTICULUS PRIMUS.

DE DISTINCTIONE PERSONARUM IN DEO.

Plurima hic notare juvat.

1º Substantia in genere, græce ὅντα, est ens in se subsistens, seu non indigens subjecto cui inhæreat, ut homo, lapis, domus, etc. Eodem sensu, theologi saepè aliam usurpant vocem, nempe naturam: unde substantia et natura in Deo idem significant.

2º Nomine personæ, græce ἄτομος, intelligitur substantia intelligens, singularis et completa. 1º Substantia, id est ens per se subsistens, non vero modus. 2º Intelligens; substantiæ enim ratione destituta et completae, ut equus, lapis, etc., sunt supposita, nunquam vero dicuntur personæ. 3º Completa, id est totum efficiens, non vero partem alicujus entis: hinc mens humana, licet sit substantia, non est persona, quia unitur corpori et est pars hominis; separata vero a corpore, erit persona, quia efficiet totum.

Quæstio est igitur an realiter tres existant personæ divinæ, eamdem habentes naturam seu substantiam.

3º Vox Trinitas non invenitur in Scriptura, nec in ea alicubi legitur de verbo ad verbum unicam in Deo esse naturam vel substantiam, et tres in ea personas realiter distinctas. Illæ quippe voces prius ignotæ, a Patribus secundi sæculi aliquisque Ecclesiæ doctoribus usurpatæ sunt ut genuinus Scripturæ sensus adversus hæreticos assignaretur, atque vera fides integra servaretur.

4º Mysterium in eo consistit quod mens non percipiat quo modo tres personæ inveniantur in uno Deo.

His notatis, sit

PROPOSITIO.

Tres sunt personæ in Deo realiter distinctæ, Pater, Filius et Spiritus sanctus. Hæc propositio est contra Sabellianos et Socinianos.

Hæc propositio est de fide catholica, ut pote definita in tribus Symbolis, Apostolorum scilicet, Constantinopolitano et S. Athanasii in quo dicitur: « Fides catholica hæc est, ut unum Deum in Trinitate, et Trinitatem in unitate veneremur, neque confundentes personas, neque substantiam separantes: alia est enim persona Patris, alia Filii, alia Spiritus sancti; sed Patris, et Filii, et Spiritus sancti una est divinitas, æqualis gloria, coæterna majestas. »

Probatur insuper Scriptura sacra, SS. Patrum testimoniis, præscriptione et praxi Ecclesiæ.

1º *Scriptura sacra.* Joan. xiv, 16: *Ego rogabo Patrem, et alium Paracletum dabit vobis, ut maneat vobis in æternum;* et xv, 26: *Cum autem venerit Paracletus quem ego mittam vobis a Patre, Spiritum veritatis qui a Patre procedit, ille testimonium perhibebit de me.* At in his textibus videmus Patrem qui rogatur, Filium qui rogat, Spiritum sanctum quimittitur: ergo revera tres sunt personæ in Deo.

Matth. xxviii, 19: *Euntes ergo, docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti.* Unde sic: Pater, et Filius, et Spiritus sanctus, sunt tres personæ, vel tres qualitates, ut volebant Sabelliani; at dici non potest esse qualitates: ridiculum quippe foret baptizare in nomine qualitatum, sicut delegatus a principe tribus nominibus, v. g., Petri, Pauli et Joannis, insignito, stulte diceret se loqui in nomine Petri et Pauli et Joannis. Ergo.

I Joan. v, 7: *Tres sunt qui testimonium dant in celo, Pater, Verbum et Spiritus sanctus: et hi tres unum sunt.* Nihil expressius desiderari potest: tres numerantur tes-

tes; tres autem non essent testes, si tres non existerent personæ. Ergo.

In multis aliis Scripturæ textibus distinguitur Pater et Filius; v. g., Ps. II, 6: *Dominus dixit ad me: Filius meus es tu; ego hodie genui te;* Joan. I, 14: *Gloriam quasi unigeniti a Patre;* ibid. III, 16: *Ut Filium suum unigenitum daret;* ibid. XVI, 28: *Exivi a Patre;* I Joan. V, 20: *Ut cognoscamus verum Deum, et simus in vero Filio ejus,* etc. Porro ubi est Pater et Filius, certe duæ sunt personæ distinctæ; nullus quippe dicitur filius nisi sit persona ab altera in similitudinem naturæ procedens. Ergo.

Similiter Spiritus sanctus est persona distincta; legitur enim apud Luc. III, 21 et 22: *Jesu baptizato et orante, apertum est cælum, et descendit Spiritus sanctus corporali specie sicut columba in ipsum.* Solius personæ, non vero meræ qualitatis est formam sic induere. In variis Scripturæ sacræ locis tribuuntur Spiritui sancto actiones quæ evidenter denotant personam: v. g., 1° loqui, docere, futura prædicere, ut apud Joan. XVI, 13: *Cum autem venerit ille Spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem; non loquetur a semetipso, sed quæcumque audiet loquetur, et quæ ventura sunt annuntiabit vobis.* 2° Testimonium reddere, Joan. XV, 26: *Cum autem venerit Paracletus... testimonium perhibebit de me.* 3° Intelligere profunda Dei, I Cor. II, 10: *Spiritus omnia scrutatur, etiam profunda Dei.* 4° Aliiquid præcipere, ut Act. XIII, 2: *Dixit illis Spiritus sanctus,* etc. 5° Dona gratiarum prout vult distribuere, I Cor. XII, 11, etc. Porro hæc omnia soli personæ tribui possunt: ergo, etc. Ergo 1°.

2° *SS. Patrum testimoniis.* Jam unum textum S. Bernardi retulimus; Sociniani concedunt omnes Patres concilio Nicaeno posteriores nobis consentire: sola igitur quærenda sunt testimonia Patrum qui ante illud concilium scripsérunt.

S. Justinus, Apologia I ad Antoninum Pium, n. 6, loquens de Deo vero, ait: « Eum, et Filium qui ab eo venit... et Spiritum propheticum colimus et adoramus. »

Tertullianus, lib. adversus Præxeam, cap. 2, Patripassianos redarguens, ait: « Et nihilominus custodiatur œconomiæ sacramentum, quæ unitatem in trinitatem disponit, tres dirigens, Patrem, et Filium, et Spiritum sanctum; tres autem, non statu, sed gradu, non substantia, sed forma. » Ergo illi Patres tres habebant personas in Deo.

Et vero Patripassiani objiciebant catholicis quod tres colerent Deos; certe si Ecclesiæ doctores persuasum habuissent tres in Deo non esse personas, calumniam efficaciter repulissent, asserendo Filium et Spiritum sanctum esse tantum qualitates unius Dei, vel nomina diversa: id tamen non fecerunt. Ergo 2°.

3° *Præscriptione.* Constat ex Symbolis Nicæno et Constantinopolitano, idque fatentur Sociniani creditum fuisse in initio quarti seculi tres esse personas in Deo: ergo illud mysterium ab ipsis Apostolis semper creditum fuit; vel enim res ita se habet, vel mysterium istud fuit excogitatum et ab omnibus ecclesiis adoptatum: porro talis innovatio impossibilis fuit, tum propter vigilantiam Episcoporum eorumque sollicitudinem in reprimenda omnino novitate doctrinæ, tum quia illius aliquod existeret vestigium. Præterea sæpe martyres distinctionem personarum in Deo coram judicibus ac tortoribus aperte confessi sunt. Ergo 3°.

4° *Praxi Ecclesiæ.* Omnibus retro sæculis ubique in Ecclesia tres invocatæ sunt personæ in Deo; in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti baptizatur, cætera sacramenta administrantur, cæmoniæ ecclesiasticae incipiuntur et terminantur; fideles sanctissimam Trinitatem semper invocant: praxis igitur totius Ecclesiæ est publica fidei mysterio SS. Trinitatis professio. Ergo. Videatur recens et eximum opus DD. *Ginouilhac, Episc. Gratianop., Histoire du dogme cathol., etc., t. I.*

Solvuntur objectiones.

Obj. 1°. Apud Joan. X, 30, Christus ait: *Ego et Pater unus sumus;* et XVI, 15: *Omnia quæ Pater habet, mea*

sunt. Ergo nulla est distinctio personalis inter Patrem et Filium.

R. Nego *conseq.* Textus enim allati probant quidem unitatem substantiae, sed non destruunt distinctionem personarum; imo eam evidenter supponunt: ubi enim est Pater et Filius, ibi est distinctio personarum. Unde illi textus optime explicantur in sensu nostro, secus vero contradictionem involverent. Ergo.

Obj. 2º. In Scripturis s̄epe actiones tribuuntur rebus inanimatis, v. g., I Cor. XIII, 4, dicitur de charitate: *Non æmularit, non agit perperam, non querit quæ sua sunt.* Ergo ex eo quod actiones tribuantur Spiritui sancto, non sequitur illum esse personam distinctam.

R. Nego *consequentiam et paritatem.* Rationes disparitatis sunt: 1º quod multa tribuantur Spiritui sancto quæ rebus inanimatis nunquam tributæ sunt, ut velle, intelligere, præcipere, nec etiam figurative tribui possent; quis, v. g., de charitate dicere posset, sicut de Spiritu sancto dictum est, Act. X, 19, 20: *Dixit ei (Petro): Ecce viri tres querunt te. Surge itaque, descende, et vade cum eis nihil dubitans: quia ego misi illos?* 2º Quod si actiones quandoque per figuram rebus inanimatis tribuantur, in cæteris res illæ exhibentur ut inanimatae; dum Spiritus sanctus communius describitur ut persona. 3º Quod ubi de rebus inanimatis agitur, facile percipitur ex subjecta materia et ex adjunctis ibi adesse figuram, v. g., quando legitur: *Lex dicit, Lex præcipit, Charitas non æmularit, etc.; at in locis Scripturae in quibus actiones tribuuntur Spiritui sancto, nihil ostendit adesse figuram;* imo pleræque locutiones figuram excludunt, ut istæ: *Non loquetur a semetipso, sed quæ audiet loquetur; docebit vos omnem veritatem,* etc. Ergo.

Obj. 3º. Spiritus sanctus dicitur donum Dei; in ipso baptizari debemus, juxta hæc verba sancti Joannis Baptista, Marc. I, 8: *Ego baptizavi vos aqua: ille vero baptizabit vos Spiritu sancto.* At persona dici non potest donum, nec in persona baptizari, id est ablui, possumus. Ergo.

Nego min. Nam 1º Sociniani fatentur Christum esse personam, nec tamen negant illum esse donum Dei: ergo nihil vetat quin Spiritus sanctus, licet vere persona, vocetur donum; non quidem donum accidentale, ut gratia, sed donum in se subsistens. 2º Rectissime dicitur nos baptizari seu ablui in Spiritu sancto, id est, per gratiam cœlestem quam Spiritus sanctus infundit in nos. Ergo.

Eodem sensu legitur in Act. II, 4, Apostolos repletos fuisse Spiritu sancto, id est, operatione Spiritus sancti in eis habitantis eosque sanctificantis: hæc aliaque similia minime ostendunt Spiritum sanctum non esse personam.

Obj. 4º. Textus I Joan., *Tres sunt qui testimonium, etc.*, rejiciendus est ut apocryphus; 1º quia in veteribus manuscriptis, tum græcis, tum latinis, non invenitur; 2º quia veteres Patres, adversus Sabellianos, Arianos et Macedonianos decertantes, illo nunquam usi sunt: illum tamen certe non omisissent; ergo. Ita Sociniani et Joannes Clericus, inter Protestantes; Erasmus et Richardus Simon, inter Catholicos.

R. Nego ant. et contendo præfatum textum esse authenticum, idque ob varias rationes. 1º Ille textus invenitur ut genuinus in cunctis exemplaribus Novi Testamenti, non solum apud Catholicos, sed apud Protestantes et schismaticos Græcos nunc usitatis, et in versione Armeniaca: ergo non fuit insertus a tempore quo illæ Ecclesiæ sunt divisæ; et si quandoque fuit adjectus, quomodo tanta facta est omnium Ecclesiarum consensio? 2º Fere cuncti recentiores critici, viri doctissimi, sive catholici sive hæretici, multis compulsis exemplaribus etiam vetustissimis, consenserunt præfatum textum esse authenticum, et codices in quibus deest esse mendosos, ut videre est apud continuatorem Estii, *Calmet et Vence*, speciali dissertatione, art. 2. Notant laudatum versiculum ab aliquo scriptore ex inadvertentia omitti potuisse, et tunc alios scriptores exemplari vitiatu utentes, eamdem omissionem transmittere debuisse; contra vero, additionem fieri non potuisse nisi ex malitia; facile adverti et statim rejici de-

buisse. 3º Si plures Patres eumdem textum ignorasse videantur, id forte est quia ipsorum opera ad nos integra non venerunt, vel quia exemplari mutilato usi sunt : alii non pauci eum citant vel evidenter supponunt genuinum, ut antiquus auctor sub nomine S. Athanasii, S. Cyprianus, de Unitate Ecclesiae : « De Patre, et Filio, et Spiritu » sancto scriptum est : *Et hi tres unum sunt.* » S. Fulgentius hunc S. Cypriani textum, adversus Arianos disputans, citat : atqui nemo non videt formale horum et multorum aliorum Patrum testimonium silentio aliorum multo præstare. *Un passage positif vaut mieux tout seul que cent omissions,* inquit Bossuet. 4º Idem probat contextus ; versiculus enim octavus, *Et tres sunt qui testimonium dant in terra,* etc., versiculum septimum manifeste supponit ; secus enim quid significaret conjunctio *et?* et quis esset sensus totius versiculi ? Ergo.

Inst. Illa verba, *Et hi tres unum sunt*, eodem sensu intelligenda sunt in versu septimo ac in octavo : sed in octavo intelliguntur de unitate testimonii : ergo et in septimo.

R. Nego maj. Nam 1º aperte videtur tres qui in versu octavo numerantur, spiritum, aquam et sanguinem, non esse unum ratione substantie : haec igitur verba, *Et hi tres unum sunt*, sensu metaphorico intelligenda sunt, de unitate scilicet testimonii : at nihil obstat tres versiculi septimi, nempe Patrem, et Filium, et Spiritum sanctum, unam esse substantiam, sicut tota traditio intellexit : ergo verba, *Et hi tres unum sunt*, litteraliter accipi debent. 2º Verba versiculi octavi nobis objecta, *Et hi tres unum sunt*, sic exprimuntur in textu græco, *Et hi tres in unum sunt*, id est, in unum testimonium conspirant. 3º Hæc verba in multis codicibus, tum græcis, tum latinis, desunt, et plures suspicunt ea textui fuisse addita, sive Arianorum fraude, sive Scribarum incuria, ut arbitratur Grotius. 4º Omnes Scripturæ sacræ interpretes verba versus octavi sensu metaphorico, et verba versus septimi sensu litterali accipienda esse putant : ergo temere aliter sentiunt Sociniani. Ergo.

ARTICULUS SECUNDUS.

DE DIVINITATE UNIUSCUJUSQUE PERSONÆ SANCTISSIMÆ TRINITATIS.

Certum est de fide catholica tenendum Patrem esse Deum, ut ex tribus Symbolis et omnium consensione patet : si qua enim persona Trinitatis sit Deus, maxime Pater : at negari non potest saltem unam personam Trinitatis esse Deum. Ergo. Restat igitur ut in duplice propositione demonstremus Filium esse Deum, et item Spiritum sanctum.

PROPOSITIO PRIMA.

Filius est Deus, Patri consubstantialis. Est contra Arianos et Semarianos.

Prob. Illud procul dubio tenendum est ut inconcussum quod est de fide catholica, probatur Scriptura sacra, traditione, præscriptione et ratione theologica : atqui talis est propositio nostra.

1º *Est de fide catholica.* Clare enim continetur in tribus Symbolis fidei, et velut dogma fundamentale totius religionis christianæ ab omnibus catholicis habetur.

2º *Prob. Scriptura sacra.* Quædam tantum, brevitatis causa, seligimus testimonia ex innumeris quæ citari possent.

Isai. ix, 6 : Parvulus natus est nobis... et vocabitur nomen ejus Admirabilis, Consiliarius, Deus, fortis, Pater futuri sæculi, Princeps pacis... Hæc verba ex omnium consensu spectant ad Messiam, seu Filium Dei : atqui probant illum esse Deum ; vocatur enim simpliciter Deus, et attributa divinitatis ipsi tribuuntur : ergo.

Joan. i, 1 : In principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum... Omnia per ipsum facta sunt et sine ipso factum est nihil quod factum est. Unde

sic : Verbum erat in principio ; ergo Patri est coæternum ; erat apud Deum, id est Patri consubstantiale ; simpliciter dicitur Deus, per ipsum omnia facta sunt : certe clarius exprimi non poterat illum vere esse Deum.

Joan. x, 30 : *Ego et Pater unum sumus*, et xiv, 9 : *Philippe, qui videt me, videt et Patrem. Ego et Pater*, en distinctio personarum ; *unum sumus*, indicat substantiæ unitatem, proindeque divinitatem Filii : quod Judæi optime intellexerunt, cum illum lapidare voluerint propter blasphemiam, dicentes : *Tu homo cum sis, facis teipsum Deum*. Unde S. Ambros., de Spiritu sancto, l. 3, c. 16, ait : « Cum enim dicit *Ego et Pater*, revelatur æqualitas; cum dicit *unum sumus*, unitas declaratur. » Æqualitas confusionem excludit, unitas separationem. » Æqualitas Patrem Filiumque distinguit; unitas Patrem Filiumque non separat. »

I Joan. v, 20 : *Filius Dei venit et dedit nobis sensum, ut cognoscamus verum Deum, et simus in vero Filio ejus. Hic est verus Deus et vita æterna*. Hæc verba, *Hic est verus Deus*, ad Filium referenda sunt, non vero ad Patrem, ut somniarunt Sociniani : alioquin sensum exprimerent absurdum, scilicet, Patrem verum Deum, esse verum Deum. Ergo.

Philip. ii, 6 : *Qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo, sed semet ipsum exinanivit, formam servi accipiens, in similitudinem hominum factus, et habitu inventus ut homo*. Si vere non fuisset Deus, non semet ipsum exinanivisset, non tantum in similitudine et habitu, sed realiter inventus esset homo : ergo, etc. Ergo 1º probatur ex Scriptura sacra, etc. Multa alia similia omissimus.

2º Traditione. Fatentur adversarii sibi contrarios esse cunctos Patres qui post concilium Nicænum, anno 325 celebratum, scripserunt : videamus ergo quid Pares trium primorum sæculorum circa hoc punctum senserint.

S. Justinus, Apol. I, n. 63 : *Qui cum Verbum sit prius genitum Dei, Deus etiam est*. In Dialogo cum Try-

phone, n° 53 et seq., probat, præter Creatorem universorum, alium admittendum esse Deum, nempe Christum. Athenagoras, in Apologia pro Christianis, anno 177 imperatori Marco Aurelio et filio ejus Commodo præsentata, ait, n. 10 : « Quis igitur non miretur, cum atheos vocari audiat eos qui Deum Patrem, et Filium Deum, et Spiritum sanctum asserunt, ac eorum et in unione potentiam, et in ordine distinctionem demonstrant? »

S. Theophilus, ad Autolyeum, l. 2, n. 22 : « Verbum igitur, inquit, cum Deus sit et ex Deo genitum, illud Pater universorum, cum ita visum fuerit, mittit. »

Origenes contra Celsum, lib. 3, n. 41 : « Sciant isti criminatores hunc Jesum, quem ab initio Deum Deique Filium credimus, eum esse Verbum ipsum, veritatem ipsam, sapientiam ipsam. »

S. Cyprianus, lib. de Idolorum vanitate : « Hic (Filius Dei) in virginem illabitur, carnem Spiritu sancto cooperante induit, Deus cum homine miscetur. Hic Deus noster, hic Christus est, qui mediator duorum, hominem induit, quem perducat ad Patrem. » Hæc sane sufficiunt ad probandum quid Patres trium primorum sæculorum senserint circa Verbi divinitatem. Ergo 3º.

3º Præscriptione. Constat 318 patres concilii Nicæni, ex omnibus Ecclesiæ catholicae locis coadunatos, Filium esse Deum Patri consubstantiale docuisse : ergo tunc universa Ecclesia dogma illud tenebat. Porro inde concludendum est illud ab Apostolis sic creditum fuisse ; vel enim res ita se habet, vel dogma istud decursu temporis fuit introductum : at posterius dici non potest. Nam 1º mutatio dogmatis adeo essentialis impossibilis fuit, propter vigilantiam episcoporum qui adversus minimas novitates statim reclamabant ; 2º aliqua hujus mutationis vestigia remanere deberent, et nulla tamen inveniuntur ; 3º dogma illud concordat textibus Patrum et sententiis Apostolorum jam relatis. Ergo.

4º Ratione theologica. Quando enim Christus in terris apparuit, a quatuor annorum millibus erat expectatus

et gentibus desideratus ut hominum Salvator et mundi Reparator, magnificis Prophetarum oraculis fuerat prænuntiatus; a tempore quo cœpit prædicare, illimitatam manifestavit potestatem; subjectam sibi esse naturam probavit, ægrotos sanando, mortuos suscitando, ventis et mari imperando, ita ut exclamarent turbæ mirantes, Matth. ix, 33 : *Nunquam apparuit sic in Israel.* Si Deus non esset, populos præmunire debuisset contra persuasionem in quam naturaliter incidebant de divinitate ejus, et confiteri, exemplo Joannis, se purum esse hominem : atqui, nedum hoc fecerit, e contra, se unum esse cum Patre professus est ; Judæos ipsi exprobrantes quod se Filium Dei faceret, non reprehendit, imo clare affirmavit se talem esse, dicens ad principem sacerdotum hoc expresse quærentem : *Tu dixisti.* Matth. xxvi, 63 et 64. Dicit se lucem esse mundi, se sapientiam et ipsam veritatem, se prius esse quam Abraham fieret ; omnimodum potestate sibi arrogavit in cœlo et in terra ; voluit homines ipsum glorificare, sicut glorificant Patrem ; misit Apostolos in mundum universum ut eadem prædicarent : hi annuntiarunt Christum Filium Dei esse unicum, ante omnia genitum, per quem omnia facta sunt ; ante ipsum omne genu flectendum esse in cœlis, in terra et in inferno. Unde si Christus non est Deus, potestate sua abusus est ad decipiendos homines et usurpandos honores divinos ; Judæi merito illum velut impostorem et blasphemum cruciferunt, quia, cum homo esset, se Filium Dei proprium fecit, et scandalum fuit gentibus, quarum idolatriam mutavit, sed non destruxit, quinimo Deus hæc omnia veris prodigiis confirmavit : atqui Sociniani et Ariani hæc consecratio non admittunt ; ergo 4° ; aliunde, etc... Ergo. Vide P. Petau, de Trinitate, lib. II ; Witasse, de Trin., quæst. VI, art. II ; Abbadie, *Traité de la Divinité de J.-C. ; Massillon, sermon de la Divinité de J.-C. pour la Circoncision, et præsertim eximium opus jam citatum : Hist. du dogme cath.*

Solvuntur objectiones.

Obj. 1°. Joan. xvii, 3, sic Christus Patrem alloquitur : *Hæc est vita æterna ut cognoscant te solum Deum verum, et quem misisti, Jesum Christum :* in hoc textu Pater dicitur solus Deus : ergo Filius non est Deus.

R. Dist. min. Pater dicitur solus Deus, per exclusiōnem idolorum, *conc.* ; per exclusionem Filii et Spiritus sancti, *nego min.* Ibi enim agitur de conversione gentium ad Deum : debent ergo gentes idola derelinquere, ut soli Deo vero Patri et Filio ejus Jesu Christo adhærent : ergo nihil ostendit Filium unum non esse Deum cum Patre ; nam Pater, et Filius, et Spiritus sanctus non tres sunt dii, sed unicus Deus qui cognoscendus est ut vita æterna obtineatur. Eodem sensu dicitur, Act. xvi, 31, fidem in Dominum Jesum necessariam esse ad salutem, quamvis fides in Patrem non minus necessaria sit, quia Pater et Filius unicum efficiunt Deum. Ergo.

Obj. 2°. Joan. xiv, 28 : *Pater major me est,* inquit Christus : ergo Filius non est vere Deus.

R. Dist. textum : Pater major me est, quatenus sum homo, *conc.* ; secus, *nego.* Etenim de fide est Christum esse simul Deum et hominem : ut Deus, Patri est similis et æqualis ; sed ut homo, Patre revera est inferior : porro ibi de humanitate sua loquitur : *Si diligenteris me, inquit, gauderetis utique, quia vado ad Patrem :* non ibat ad Patrem ut Deus, sed ut homo. Ergo.

Eadem distinctione plures alii Scripturæ sacræ textus explicantur, v. g., Joan. vi, 30 : *Descendi de cœlis, non ut faciam voluntatem meam, sed voluntatem ejus qui misit me ;* ibid. xv, 15 : *Quæcumque audivi a Patre meo, nota feci vobis, etc.*

Obj. 3°. Joan. x, 34, Christus dixit se eo sensu Deum esse quo judices olim dicti sunt dii, id est figurative. Ergo.

R. Nego ant. Ibi enim Christus respondens Judæis eum de blasphemia accusantibus, quia cum homo esset, se

faceret Deum, dicit : *Nonne scriptum est in lege vestra, quia ego dixi : Dii estis?* etc. Sensus est : Si judices ab ipso Deo vocati sunt dii, ne scandalizemini *quia dixi, Filius Dei sum.* Considerate si merito hoc nomen assumo : *operibus credite.* Nedum inficietur ergo se vere esse Deum, subiungit, v. 38 : *Pater in me est, et ego in Patre.* Ergo.

Obj. 4º. Christus dixit, apud Lucam, xviii, 19, cuidam principi eum vocanti magistrum bonum : *Quid me dicis bonum? Nemo bonus, nisi solus Deus.* Ergo negavit se esse Deum.

R. Nego conseq. Christus probat, e contra, esse Deum ; contradictionem enim exprobrat principi eum vocanti bonum, et tamen ut Deum non agnoscenti, quasi diceret : Tu me dicis bonum : agnosce ergo me esse Deum, *quia nemo bonus, nisi solus Deus.* « Recte me appellabis bonum, inquit S. Aug., *Contra Maximianum*, lib. 2, cap. 23, n. 5, si me noveris Deum. Nam quando me nihil aliud quam hominem putas, quid me dicis bonum ?

» Quærebat quippe ille cui hoc respondit Jesus, non bonum qualemque, sed bonum quo fieret beatus : » imo ipsam beatitudinem veram, id est, vitam desiderabat æternam, et interpellaverat tanquam hominem Christum, nesciens eum esse etiam Deum. » *Ibid.* Ergo.

Obj. 5º. Marc. xiii, 32 : *De die autem illo vel hora (judicii) nemo scit, neque angelus in cœlo, neque Filius, nisi Pater :* ergo Filius non est Deus.

R. Dist. ant. Nemo scit, neque Filius ad manifestandum, concedo. ; secus, nego. Etenim ipse Filius venturus est judicare vivos et mortuos, ipse prænuntiat et describit circumstantias ultimi judicii : igitur diem et horam ejus cognoscit, sed hæc manifestare non debet, et sub hoc respectu se ea ignorare dicit. Vide Bossuet verba nobis objecta specialiter explicantem, *Méditions sur l'Evangile*, 77, 78 et 79e jour.

Plures sunt aliæ objectiones ex Scriptura sacra de promptæ, quæ facile solventur si attendatur Christum

esse simul Deum et hominem : v. g., *Sedere ad dexteram meam vel sinistram, non est meum dare vobis, sed quibus paratum est a Patre meo, Matth. xx, 23 : Cum autem subjecta fuerint illi omnia, tunc et ipse Filius subjectus erit ei qui subjecit sibi omnia, ut sit Deus omnia in omnibus*, I Cor. xv, 28, etc.

Ut autem difficultates ex sanctis Patribus a Socinianis excerptæ diluantur vel potius evanescant, notandum est sanctos doctores ante exortam Arii impietatem scribentes, fere omnes Christum vocavisse Deum, vel proprietates soli Deo convenientes ei tribuisse : si quid ergo minus correctum ipsis aliquando exciderit, id benigne ex aliis testimoniis positivis interpretandum est; modus enim loquendi de altissimis religionis christianæ mysteriis nondum erat determinatus ad hanc præcisionem quam Ecclesia servari jussit, ut vera fides a cavillationibus hæreticorum vindicata, in tuto semper esset. Hinc antiqui verbis et locutionibus usi sunt quæ jam usurpari nequeunt : *Securi loquebantur*, inquit S. Aug., *quia nullus erat hostis.*

Insuper sequentes attendendæ sunt notiones : 1º Pater est principium a nullo procedens ; Filius vero a Patre procedit ; 2º Pater est invisibilis, inaccessibilis ; Filius, caro factus, est visibilis et sub hoc respectu minor Patre.

PROPOSITIO SECUNDA.

Spiritus sanctus est Deus Patri et Filio consubstantialis.

Est contra Macedonianos.

Hæc propositio est de fide catholica, ut pote definita in concilio Constantinopol., adversus Macedonianos, et in aliis Symbolis fidei expressa.

Prob. 1º Scriptura sacra. Isai. vi, 8 et 9 : Audivi vocem Domini (hebraice Jehova) dicentis : Quem mittam? et quis ibit nobis? Et dixi : Ecce ego, mitte me. Et dixit : Vade, et dices populo huic : Audite audientes, et nolite intelligere ; et videte visionem, et nolite cognoscere. B. Pau-

lus hæc verba referens, in Act. xxviii, 25, ait : *Bene Spiritus sanctus locutus est per Isaiam prophetam ad patres nostros, dicens : Vade ad populum istum et dic ad eos : Aure audietis, et non intelligetis...* Unde sic : Qui ab Apostolo vocatur Spiritus sanctus, idem est ac *Jehova* apud Isaiam memoratus : ergo est Deus. Act. v, 3, B. Petrus dicit Ananiæ : *Cur tentavit Satanás eorū tuum, mentiri te Spiritui sancto... non es mentitus hominibus, sed Deo :* ergo Spiritus sanctus est Deus. Neque dici potest Ananiam mentitum esse simul Spiritui sancto et Deo, sicut somniorunt Sociniani ; sensus enim naturalis textus hanc interpretationem evidenter non admittit. Ergo. I Cor. XII, 6 et 11 : *Divisiones operationum sunt, idem vero Deus qui operatur omnia in omnibus...* Hæc autem qui operatur unus atque idem Spiritus, dividens singulis, prout vult. Spiritus qui dividit singulis est ipse Deus qui operatur omnia in omnibus. Ergo.

Eadem Epist. I Cor. III, 16 : *Nescitis quia templum Dei estis et Spiritus Dei habitat in vobis?* Solus Deus potest habere templum : ergo, etc. Ergo 1°.

Prob. 2° ex SS. Patribus. Athenagoras in legatione pro Christianis, n. 24 : « Quemadmodum enim Deum dicimus, et Filium ipsius, et Spiritum sanctum, unitos secundum virtutem, Patrem, et Filium, et Spiritum sanctum. »

Tertull. adversus Praxeam, cap. 13 : « Duos deos et duos dominos nunquam ex ore nostro proferimus ; non quasi non et Pater Deus, et Filius Deus, et Spiritus sanctus Deus, et Deus unusquisque. »

Origenes, lib. 1 de Principiis, in præf. n. 4, numerans dogmata necessario credenda, statuit : *Honore ac dignitate Patri et Filio sociatum esse Spiritum sanctum.* Dicere autem Spiritum sanctum Patri et Filio honore ac dignitate esse sociatum, est certo docere illum cum Patre et Filio esse Deum. Ergo.

S. Basilius et S. Ambrosius specialem seorsim compo- suerunt librū de Spiritu sancto, in quo dogma divinitatis ejusdem Spiritus ex professo defenderunt. Ergo 2°.

Videantur auctores jam citati, ubi de divinitate Verbi.

Solvuntur objectiones.

Obj. 1°. Christus dicit apud Joan. XVI, 13, de Spiritu sancto : *Non loquetur a semetipso, sed quæcumque audiet loquetur :* at si esset Deus, loqueretur a semetipso. Ergo.

R. Nego min. Nam, ut infra ostendemus, Spiritus sanctus a Patre et Filio procedit, sicut Filius a Patre generatur : ergo recte dici potest eum non loqui a semetipso, sicut Christus dicit Joan. VII, 16 : *Mea doctrina non est mea, sed ejus qui misit me...*

Dicitur autem, *quæcumque audiet loquetur*, non quasi nondum audiisset, sed quia ipsius missio externa nondum advenerat.

Obj. 2°. Ille non est Deus qui gemit, contristatur et extingui potest : atqui 1° Spiritus sanctus gemit : *Postulat pro nobis gemitibus inerrabilibus*, Rom. VIII, 26; 2° contristatur : *Nolite contristare Spiritum sanctum*, Eph. IV, 30; 3° extingui potest : *Spiritu nolite extinguere*, I Thess. V, 10. Ergo.

R. Distinguo maj. Ille non est Deus qui gemit, contristatur vel extingui potest realiter et quoad substantiam, conc. ; metaphorice et quoad effectus, nego maj. Porro metaphorice tantum et quoad effectus dicitur de Spiritu sancto quod gemat, contristetur, etc. Sensus enim textuum allatorum est : 1° Spiritum sanctum per gratiam suam nos adjuvare ad postulandum, et gemitus inenarrabiles in nobis producere ; 2° omne malum sibi contrarium reprobare et sub hoc respectu contristari, id est, tristem videri, sicut dicitur in Gen. VI, 6, Deum pœnituisse *quod hominem fecisset* ; 3° gratiam ejus in cordibus nostris diffusam, per peccatum expelli, sique charitatem ejus extingui. Ergo inde minime sequitur Spiritum sanctum non esse Deum.

Obj. 3°. Concil. Nicæn. et conc. Constantinopol. expresse non definierunt Spiritum sanctum esse Deum : ergo saltem dogma non est de fide.